

WOJCIECH J. CYNARSKI¹, ADRIAN PIÓRKO²

¹Wydział Wychowania Fizycznego, Uniwersytet Rzeszowski (Polska)

²Komisja Badań Naukowych, Stowarzyszenie Idōkan Polska, Rzeszów (Polska)

Sztuki walki na znaczkach pocztowych / Martial arts on postage stamps

Submission: 29.09.2007, acceptance: 15.10.2007.

Słowa kluczowe: sztuki walki, sport, filatelistyka, znaczki

Problem i perspektywa teoretyczna: Celem przeprowadzonych badań była eksplikacja fenomenu sztuk walki na walorach filatelistycznych. Zastosowano ujęcie zagadnienia z perspektywy filatelistyki oraz humanistycznej teorii sztuk walki.

Materiał i metody: Materiał badań stanowiły treści katalogowe i zbiory własne. Zastosowano takie metody, jak analiza treści literatury przedmiotu oraz analiza treści walorów filatelistycznych (znaczków, całostek, kopert FDC i okolicznościowych stempli), do czego uzupełnieniem jest refleksja historyczna i porównawcza nad uwiecznionymi w owych walorach tradycjami militarnymi i symbolami dróg wojowników różnych kultur.

Wyniki i wnioski: Wyróżniono występowanie na walorach pocztowych różnych kategorii wyobrażeń powiązanych z tematem sztuk walki. Stwierdzono, że tradycje i dzisiejsze osiągnięcia sportowe poszczególnych krajów przekładają się na treści zamieszczane na znaczkach i innych walorach filatelistycznych. W szczególności poczty różnych krajów promują na znaczkach swe własne tradycje narodowe – także z zakresu sztuk walki.

Wprowadzenie

Zbieractwo jest jedną z ważniejszych form rekreacji kulturowej. Zamiłowania kolekcjonerskie „tkwią bowiem w samej naturze człowieka, który dla 1) poznania otaczających go przedmiotów, 2) zaspokojenia swej ciekawości, 3) chęci posiadania, 4) naśladownictwa, 5) zabawy, przyjemności i odpoczynku gromadzi te czy inne przedmioty [Gröer 1978]. Od roku 1840, gdy w Anglii pojawił się pierwszy znaczek pocztowy, możemy mówić o rozwoju filatelistyki, która to dziedzina jest według encyklopedycznej formuły zbieraniem znaczków, ostemplowań, pocztówek itp., badaniem ich i znawstwem, a także ogółem wiadomości z tej dziedziny. „Dla wielu z nas pierwszą lekcją geografii jest kolorowy prostokąt papieru z ząbkowanymi brzegami i z obcojęzycznymi napisami”, pisał Jerzy Metelski [1974]. W ten sposób znaczki pocztowe wprowadzają osoby nimi zainteresowane w świat innych kultur lub dawnych epok – według wyobrażeń ikonograficznych zamieszczanych na walorach pocztowych. Może to dotyczyć kultury rycerskiej, sportowej lub – w szczególności – dalekowschodnich sztuk walki (dsw).

Sporty walki na znaczkach

Sztuki walki oraz wywodzące się z nich sporty walki stanowią temat filatelistyczny pokrewny tematowi sportowemu i olimpijskiemu. Jak wskazuje Roman Babut, bardzo ważnym „impulsem dla kolekcjonerów i rozwoju tej dziedziny filatelistyki było podjęcie przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski na Sesji w Los Angeles (1960) uchwały o włączeniu filatelistyki sportowej do działu kultury i sztuki olimpijskiej” [Babut 1994]. Efektem tego są chociażby ekspozycje znaczków i innych memorabiliów sportowych i olimpijskich w Muzeum Olimpijskim w Lozannie. Powstały też międzynarodowe organizacje filatelistyki olimpijskiej i sportowej.

Niemniej azjatyckie sztuki walki posiadają swą specyfikę, jako zrodzone na Wschodzie formy kultury psychofizycznej, o innych celach niż *stricte* sportowe i symbolice odmiennej niż olimpijska. W gronie dyscyplin olimpijskich znajdują się dzisiaj jedynie *jūdō* i *taekwondo* (odmiana WTF). Toteż w filatelistyce olimpijskiej i sportowej „pozaolimpijskie” sztuki i sporty

walki są mało widoczne. Częściej wyobrażenia związane z tradycjami kultur wojowników i sztuk walki pojawiają się na znaczkach pocztowych krajów, z których kultury się wywodzą. Wówczas te właśnie małe formy graficzne służą promocji samych oryginalnych sztuk walki i krajów ich pochodzenia (fot. 1).

Fot. 1. Serie wietnamska i laotańska przedstawiające sztuki walki tych krajów oraz znaczek wydany przez pocztę ZSRR pokazujący ormiański sport walki *koch* (źródło: zbiory W.J.C.) / **Photo 1.** Series from Vietnam and Laos, presenting martial arts of this countries, and a stamp made in CCCR showing Armenian combat sport – *koch* (source: own collection of W.J.C., photos: Łukasz Cynarski)

MKOl i jego działacze, jak chociażby markiz Juan Antonio Samaranch (nb. miłośnik filatelistyki i kolekcjoner), wspierają rozwój filatelistyki olimpijskiej służącej promocji idei olimpijskiej i sportu, finansowaniu imprez, dokumentowaniu osiągnięć etc. Brakuje natomiast instytucji popularyzującej w skali globalnej znaki pocztowe lub inne memorabilia z dziedziny sztuk walki. Filatelistyka jest uznaną dziedziną kultury olimpijskiej i sportowej [Babut 1994]. Z kolei w przypadku walorów filatelistycznych o treści związanej ze sztukami walki możemy dostrzec przejaw wpływu wtórnego zainteresowania sztukami walki, który to społeczno-kulturowy fenomen także wchodzi do światowej kultury sportowej [Cynarski 2000].

Na znaczkach polskich

Znaczki polskie przedstawiają zasadniczo te sporty walki, które jednocześnie wywodzą się z europejskiej tradycji kulturowej i związane są z sukcesami polskich sportowców. Dotyczy to m.in. boks czy szermierki [Haraburda 1982]. Analogicznie wygląda to np. w filatelistyce słowackiej [Smażák 2003; Uhel 2005] i większości krajów europejskich. Ewenementem jest znaczek z roku 1988, z serii poświęconej Igrzyskom XXIV Olimpiady w stolicy Korei Południowej, przedstawiający walczących dżudoków (na fot. 2, u góry). Wówczas właśnie wybitny polski zawodnik Waldemar Legień wywalczył swój pierwszy złoty medal Igrzysk Olimpijskich (IO). Oczywiście występują tu także inne walory filatelistyczne, jak będąca w posiadaniu pierwszego z autorów kartka pocztowa wydana z okazji Dnia Olimpijczyka, poświęcona Olimpijskiemu Konkursowi Sztuki podczas IO w Londynie (1948 r.) i ze stemplem okolicznościowym VI Akademickich MŚ w Judo, Wrocław, wrzesień 1980.

Może jest czas ku temu, aby wzorem organizacji sportowych i ruchu olimpijskiego także środowisko dsw zaczęło wydawać okolicznościowe kartki i stemple?

Fot. 2. Polskie znaczki: walka dżudoków (IO Seul 1988) i seria „Bohaterowie Trylogii” / **Photo 2.** Polish stamps: fighting of judoists (Olympic Games Seoul 1988) and „Heroes of *Trilogia*” series (źródło / source: W.J.C.)

Osobnym pokrewnym tematem są przejawy sztuki wojennej i militarna tradycja, którą na polskich znaczkach reprezentują militaria, zamki i twierdze, bitwy, powstania narodowe, wielcy wodzowie i bohaterowie (historyczni i literaccy), jak pokazuje to seria nawiązująca do *Trylogii* H. Sienkiewicza. Na kolejnych znaczkach znajdujemy polskiego oficera husarii z szablą¹, szlachcica w kontuszu z szablą i kuflem, trzy tureckie głowy i polskiego rycerza z oburęcznym mieczem, konnego oficera kozackiego, szwedzką armatę zwróconą w kierunku sanktuarium na Jasnej Górze oraz Michała Jerzego Wołodyjowskiego (symbol cnót rycerskich) uczącego szermierki młodą szlachciankę (fot. 2). Ponadto na znaczkach polskich pojawiali się dzielni królowie, jak Bolesław Chrobry, Stefan Batory, Jan III Sobieski, przywódcy narodu, jak Tadeusz Kościuszko i Józef Piłsudski, wielkie historyczne bitwy, bohaterowie, średniowieczne zamki, jak znajdujemy to na seriach „Polskie Milenium” (16 znaczków), „Dziedzictwo kulturowe świata – Polska” (2004 r.) i innych [por.: Myślicki, Sękowski, Żółkiewski 1983].

W filatelistyce azjatyckiej

Sztuki walki mają inny cel i sens niż sport, toteż dość często odrzucają wszelką sportową rywalizację. Celowi utylitarnemu (nabycie realnych umiejętności walki) towarzyszy tu konstytutywny – zwłaszcza dla japońskiego *budō* i dziedzin pokrewnych – cel wychowawczy, samorealizacyjny, ascetyczny, a więc praktyka ta ukierunkowana jest na rozwój społeczno-moralny i wewnętrzny (duchowy) ćwiczącego. Toteż od niepamiętnych czasów „droga wojownika” opisywana jest przy pomocy pewnych znaków i symboli. Jest to zresztą wspólne dla wielu kultur. W niniejszym studium pomijamy temat wojownika indiańskiego na amerykańskich znaczkach, opracowany przez Wierzbińskiego [1974]², koncentrując się na azjatyckich sztukach walki. Najciekawsze walory filatelistyczne wydano właśnie w krajach pochodzenia dsw, gdzie stanowią one fragment dziedzictwa kulturowego.

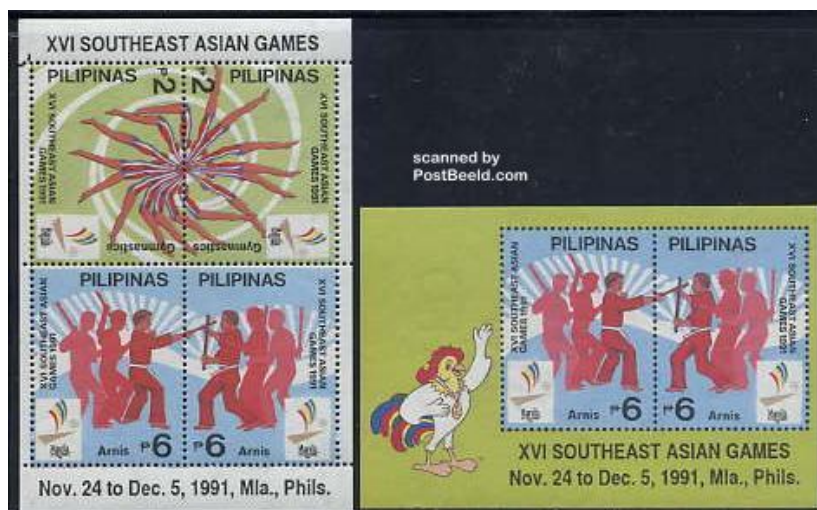
¹ Nb. powinna to być nie *karabela*, lecz *szabla husarska*.

² Nie tylko poczta USA wydaje znaczki przedstawiające wojowników – pierwotnych mieszkańców obu Ameryk. Przykładowo w roku 1977 republika Paragwaju wydała 8-znaczkową serię poświęconą lotom sterowca „Graf Zeppelin”, w której jeden ze znaczków pokazuje indiańskiego konnego wojownika. Cała seria – z postaciami w strojach krajów latynoskich, nad którymi leciał sterowiec – jest interesująca zwłaszcza dla studiów etnograficznych.

W Polsce temat dsW na znaczkach pocztowych nie był jak dotąd w literaturze podejmowany, jeśli nie liczyć przedstawionych przez Nowakowskiego [2004] unikatowych całostek z pierwszego dnia obiegu (FDC) wydanych przez pocztę japońską z okazji corocznych zawodów *kendō* (22 X 1972, walczący kendocy) i z kobietą ćwiczącą halabardą *naginata* (z 15 X 1983). Bodajże nikt jeszcze nie podjął się zaprezentowania większej pracy na ten temat, pomimo iż „martial arts” stanowią temat wyróżniany w wystawach filatelistycznych i w internetowej sprzedaży. Zaprezentujemy więc kilka ciekawych przykładów.

Zestawienie reprezentatywnych znaczków z wybranych krajów Azji

1. Filipiny

Fot. 3. Filipiny, całostki z Igrzysk Południowo-Wschodniej Azji 1991 / **Photo 3.** Philippines, 1991: S-E Asia games, 2 s/s

1.1. 1988: IO w Seulu, całostka zawiera znaczek z **jūdō**;

1.2 1991: Dwie całostki z Igrzysk Azjatyckich, gdzie po 2 znaczki poświęcone są filipińskiej walce na kije (**arnis, escrima** lub **kali**) (fot. 3).

2. Hongkong

2.1. 1995: Gwiazdy kina Hongkongu, 4-znaczkowa seria – na znaczku o nominale 1,20 \$ pokazano scenę z filmu „Droga Smoka” (Bruce Lee w walce z Chuckiem Norrisem, fot. 4);

Fot. 4. Gwiazdy kina Hongkongu, 1995, 4-znaczkowa seria / **Photo 4.** Hong Kong, 1995: Movie stars 4v

2.2. 1999: bloczek z 4 znaczkami „Asian Games” (m.in. ćwiczący formy *taiji quan* i południowego *kung-fu – nan quan*);

2.3. 2001: Bloczek „Wushu-Sandau games” – zawody w kontaktowych walkach *wushu sandau* (ze znaczkiem o nominale 5 dolarów).

3. Indonezja

3.1. 1973: Sports week – „Tydzień sportu” (3 znaczki – szachy, bieg przez płotki, *karate*);

3.2. 1998: „Sztuka i kultura” – 5 znaczków (narodowe tańce zbliżone do chińskiego *kung-fu*)

3.3. 1979: SEA games – „Igrzyska Południowo-Wschodniej Azji”, 3 znaczki (1 z tej serii znaczków przedstawia indonezyjską sztukę walki zwaną *silat*);

3.4. 1985: Sports week – „Tydzień sportu”, 4 znaczki (na 1 z nich – *silat*);

3.5. 1989: Sport week, 6 walorów (*silat, jūdō i boks*);

3.6. 1998: Asian games – „Igrzyska Azjatyckie”, 3 znaczki i całośćka (*kung-fu, szermierka i taekwondo*).

4. Japonia³

Fot. 5. Japonia – „Sporty”, 1953 / Photo 5. Japan – „Sports”

4.1. 1953 r., seria „Sporty” – 2 znaczki po 5 jenów (*jūdō* – rzut *kata-guruma* i rugby⁴ – bieg z piłką) (fot. 5);

4.2. 1956: „Judo championship” – MŚ w *jūdō* (1 znaczek);

4.3. 1960: „Sport” – 2 znaczki po 5 jenów (*kendō* i gimnastyka);

4.4. 1962: IO Tokyo 1964, 3 znaczki (*jūdō*, piłka wodna i gimnastyka); sport mistrza Kanō pojawia się także na jednej z 6 całości poświadczonych dyscyplinom tokijskich igrzysk;

4.5. 1963: „Sport” – 2 znaczki po 5 jenów (*sumō* i gimnastyka);

4.6. 1972: „Athletics meeting” – 1 znaczek (*kendō*); FDC z tej samej okazji prezentował Nowakowski [2004];

4.7. 1978: seria 9 znaczków poświęconych *sumō*;

4.8. 1979: kolejne 6 znaczków nt. *sumō* (wszystkie o nominałach po 50 jenów);

4.9. 1983: „National games” – *naginatajutsu* (1 znaczek, którego FDC wymienione jest w przytoczonej wyżej notce Nowakowskiego [2004]) (fot. 6);

4.10. 1991: „Ninja” – *ninjutsu* (1 znaczek i jako zblokowana para znaczków);

4.11. 1993: „National games” (2 znaczki – pływanie i *karate*, fot. 7);

4.12. 1995: „*Jūdō* i gimnastyka” (2 znaczki);

4.13. 2001: „Sporty” (na jednym z 4 znaczków przedstawiono *taekwondo* – wersja WTF).

³ Nie uwzględniamy tu obecnej na walorach pocztowych tego kraju tematyki samurajskiej – filmu, teatru, militariów.

⁴ Zdaniem niektórych specjalistów rugby jest zespołowym sportem walki [Obodyński, Cynarski 2006].

Fot. 6. Japonia, „Igrzyska Narodowe” 1983 / **Photo 6.** Japan, National games 1983, 1v.
Fot. 7. Japońska seria „Igrzyska Narodowe” 1993 – 2 znaczki / **Photo 7.** Japan, National games 1993, 2v.

5. Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna

5.1. 1966: „GANEF0 games”, 3 znaczki (w tym 1 z *jūdō*);

Fot. 8. Seria znaczków „przedolimpijskich” z KRLD, 1983 / **Photo 8.** Series of DPR Korean, „Pre-Olympic” stamps (źródło / source: W.J.C.)

5.2. 1983: Seria znaczków z KRLD (podnoszenie ciężarów, boks i dwa znaczki z *jūdō* – fot. 8) oraz dwa bloczki z *jūdō* na okoliczność IO w Los Angeles;

5.3. 1992: MŚ w *taekwondo* ITF (bloczek ze zdjęciem gen. Choi Hong Hi, fot. 9);

Fot. 9. Korea Północna, 1992: MŚ w taekwondo / **Photo 9.** North Korea, 1992: WC Taekwondo, s/s

5.4. 1995: Tradicional games – „Igrzyska tradycyjne”, 3 znaczki (w tym 1 z *taekwondo* – kopnięcia w locie);

5.5. 1997: Medal olimpijski w *jūdō*, bloczek (z koreańską mistrzynią).

6. Laos

6.1. 1982: „Fighting sports”, właściwie *laotańska sztuka* (lub sztuki) *walki* na 6-znaczkowej serii (fot. 1);

6.2. 1984: IO, wśród 4 znaczków pokazano *jūdō*;

6.3. 2000: IO w Sydney, wśród 4 znaczków – *taekwondo*.

7. Makao (Portugalia)

7.1. 1988: IO w Seulu, całość/blok z 6 znaczkami (na jednym z nich „olimpijskie” *taekwondo* – wersja WTF);

7.2. 1990: Igrzyska azjatyckie, seria 4-elementowa (1 znaczek poświęcony jest *jūdō*);

7.3. 1990: Igrzyska azjatyckie, całość z wyobrażeniami *jūdō* i *wushu*;

7.4. 1997: „Tradycyjne sporty walki”, właściwie *wushu* / *kung-fu* – seria 3-znaczkowa (fot. 10).

Fot. 10. Makao, 1997: „Tradycyjne sporty walki” / Photo 10. Macau, 1997: Traditional fighting sports, 3v

8. Mongolia

8.1. 1959: Sporty narodowe (w 8-znaczkowej serii pokazano jeździectwo, łucznicstwo i tradycyjne mongolskie *zapasy*, fot. 11);

Fot. 11. Mongolia, 1959: Sporty narodowe / Photo 11. Mongolia, 1959: National sports, 8v

8.2. 1972: IO w Monachium (8 znaczków, z których 1 przedstawia *jūdō*);

8.3. 1976: IO w Montrealu (7 znaczków, w tym łucznicstwo i *jūdō*);

- 8.4. 1980: „Olympic winners in Moscow” – zwycięzcy IO w Moskwie, 7 znaczków (w tym łucznictwo i *jūdō*, fot. 16);
- 8.5. 1984: IO w Los Angeles, 7 znaczków (w tym *jūdō* i łucznictwo);
- 8.6. 1988: IO w Seulu, 7 znaczków (w tym *jūdō*, zapasy i łucznictwo);
- 8.7. 1996: 100-lecie nowożytnych igrzysk olimpijskich, „Olymphelex – IO Atlanta”, dwie całości (koszykówka i *jūdō*);
- 8.8. 2000: seria z okazji IO, 4 znaczki (w tym *jūdō*);
- 8.9. 2004: IO w Atenach, 4 znaczki (w tym *jūdō*);
- 8.10. 2005: „Sumo champions”, całość (z 3 znaczkami, sławiąca mistrzów *sumō* pochodzenia mongolskiego).

9. Riukiu (Okinawa)

- 9.1. 1962: Kendo games, 1 znaczek (z *kendō*, o nominale 3 centy);
- 9.2. 1964: Karate, seria 3-znaczkowa (kolejne znaczki przedstawiają typowe dla tradycyjnego, klasycznego *karate* ćwiczenia *kata*, *makiwara* oraz *ippon kumite*, fot. 12).

Fot. 12. Riukiu (Okinawa), 1964: seria poświęcona karate / Photo 12. Ryu Kyu, 1964: Karate, 3v

10. Tajlandia

- 10.1. 1966: „Sports” – narodowe sporty Tajlandii (2 znaczki spośród 4 przedstawiają narodową sztukę walki tego kraju – z klasyczną bronią i wręcz, *muai thai*, fot. 13);
- 10.2. 2003: Boks tajski, seria poświęcona *muai thai* (także to samo na bloczku oraz na podobnym bloczku z dopiskiem „China 2003”) (fot. 14).

Fot 13. Narodowe sporty Tajlandii / Photo 13. Thailand, 1966: Sports, 4v

Fot. 14. Boks tajski / Photo. 14. Thailand, 2003: Boxing, 4v

11. Tajwan

- 11.1. 1997: „Chinese fighting sports” – chińskie sporty walki (4 znaczki z *kung-fu*);
- 11.2. 2001: „National games” – narodowe igrzyska, 2 znaczki (w tym 1 z *kuoshu kung-fu*);
- 11.3. 2004: „Folklore”, 4 znaczki (w tym także z *kuoshu kung-fu*);
- 11.4. 2004: IO, seria 4-elementowa (2 znaczki z *taekwondo*, na pozostałych – łucznicy i salutujący żołnierze).

12. Wietnam

- 12.1. 1966: „National games”, 3 znaczki (*walka na włócznie*, strzelanie z kuszy i *tradycyjne zapasy*, fot. 15);

Fot. 15. Wietnamskie igrzyska narodowe, 1966 / Photo 15. Vietnam, 1966: National games, 3v

- 12.2. 1968: Tradycyjne sporty, właściwie narodowe *sztuki walki Wietnamu* (fot. 1);
- 12.3. 1990: „Asia games” – Igrzyska Azjatyckie (1 z 7 znaczków przedstawia *jūdō*);
- 12.4. 1991: seria z okazji IO (1 z 7 znaczków przedstawia *jūdō*);
- 12.5. 1993: „Southeast Asia games” – 1 znaczek, *taekwondo*;
- 12.6. 1998: „Asia games” – 1 znaczek, *wushu*;
- 12.7. 2000: IO w Sydney (1 z 3 znaczków przedstawia *taekwondo*);
- 12.8. 2004: seria z okazji IO (1 z 4 znaczków przedstawia *taekwondo*).

Tak więc wciąż największym filatelistycznym powodzeniem cieszą się sporty olimpijskie – *jūdō* i *taekwondo*, podczas gdy walory dotyczące innych dsW należą do rzadkości. Na zdjęciu 8 widzimy 4-znaczkową serię preolimpijską KRLD z roku 1983, w której aż 2 znaczki poświęcone są walkom *jūdō*. W Mongolii – kraju, gdzie sportami narodowymi są łucznictwo i zapasy – po-

wodzeniem cieszą się też olimpijskie wersje łucznictwa i zapasów. Na fot. 16 przedstawiono 5-znaczkową serię poświęconą zapaśniczemu MŚ w Toledo 1980, a także wietnamski znaczek z ciekawą sceną walki zapaśniczej (40 xu, 1980) i mongolski – z dżudocką techniką rzutu (także z moskiewskich IO).

Jeśli Japonia promuje swe *jūdō* i *kendō*, Koreańczycy – *taekwondo*, Tajowie – *muai thai*, Indonezyjczycy – *silat*, Chińczycy – *wushu* lub *kuoshu*, bardziej znane na Zachodzie jako *kung-fu*, a np. Ormianie – *koch*, jest to jednocześnie promocja własnej kultury. Sukcesy sportowe w IO lub sportach nieolimpijskich (jak osiągnięcia Mongołów w *sumō*) także służą promocji kraju, a odpowiednie emisje tematyczne na znaczkach pocztowych są w tym pomocne. Polityka filatelistyczna służy zarówno autoidentyfikacji kulturowej, dokumentacji faktów i rozwijaniu uczuć patriotycznych w danym kraju, jak też zewnętrznej promocji. Dzięki temu znaczki pocztowe uczestniczą w dialogach i wymianach kulturowych w skali globalnej [por.: Godlewski 2000; Tokarski 2000, 2003; Cynarski 2002, 2006; Obodyński, Cynarski 2003].

Fot. 16. Znaczki mongolskie i wietnamski – zapasy i *jūdō* / **Photo. 16.** Stamps from Mongolia and Vietnam – wrestling & judo (źródło / source: W.J.C.)

Inne znaczki zagraniczne

Temat dsw na znaczkach wielu krajów świata reprezentuje najczęściej sportowe *jūdō*. Dyscyplinie tej poświęcono znaczki z IO w Tokio (we Francji i Monako w roku 1964), znaczki lub całości (błoczki) z francuskich MŚ (Andora 1980, Francja 1980 r.), MŚ w Austrii (Wiedeń 1975), IO w Montrealu (Kanada 1975, Górna Wolta 1975 – fot. 17, Kuwejt 1976), IO w Moskwie 1980 (znaczki NRD, ZSRR⁵ – fot. 17, Kuwejtu), IO w Seulu (Brazylia 1988, Pakistan 1988), IO w Barcelonie (Rosja 1992 – jeden z trzech znaczków), IO w Atlancie (Turkmenistan 1997), „IX SAF games” w Islamabadzie (Pakistan 2004), arabski trójwymiarowy znaczek

⁵ Co ciekawe, wśród 8 znaczków tej serii aż 4 (50%) przedstawia sporty walki – zapasy klasyczne i wolne, szermierkę i *jūdō*, by nie liczyć łucznictwa, strzelectwa i jeździectwa – o militarnym rodowodzie.

z Umm-al-Qiwain o nominale 1 riyal, wiele znaczków kubańskich i wiele innych. Na fot. 18 pokazano stronę klasera ze znaczkami kubańskimi z IO w Montrealu, Moskwie i Los Angeles oraz z V Igrzysk Sportowych Studentów Ameryki Środkowej i Karaibów (20 correos, 1986 r.), gdzie *jūdō* jako sport (wyobrażenie walczących dzudoków) pojawia się obok 4 innych dyscyplin sportu.

Fot. 17. Serie „preolimpijskie” Republiki Górna Wolta (1975) i ZSRR (1977) / **Photo 17.** Preolympic series of Republic de Haute-Volta (5 v., 1975) and CCCR (1977) (źródło / source: W.J.C.)

Fot. 18. Znaczki kubańskie 1976–1986 / **Photo 18.** Cuban stamps (źródło / source: W.J.C.)

Na znaczku z 5-elementowej całości Kataru z Igrzysk Azjatyckich 2006 znajdujemy wyobrażenie *karate* lub *taekwondo* (trudno określić jednoznacznie). Niewątpliwie *taekwondo* WTF pokazano schematycznie na olimpijskich seriach Bahrajnu (1988) i Kuwejtu (2000). *Kick-boxing* stał się tematem 6-znaczkowej serii wydanej w Batum (1999). Niekiedy pojawiają się inne sporty i sztuki walki. Pośrednio wreszcie chińskie *kung-fu* znalazło miejsce na walorach filatelistycznych za sprawą popularności kina sztuk walki i takich aktorów jak Bruce Lee i Jackie Chan. Bruce Lee pojawił się w 12-znaczkowej serii republiki Chakasia (2000), na 2 bloczkach Chuvashia Republic (2001) – postery z filmów *Fists of Fury* i *The Chinese Connection*, na znaczku w 30. rocznicę śmierci aktora (Kongo 2003), na jednym z 9 znaczków serii poświęconej historii kina (Kongo 2003), w innej 9-znaczkowej kongijskiej serii (2005), w serii „Classic Film Posters” (9 znaczków, Gabon 2006). Z kolei Jackie Chan znalazł się na znaczku wydanym przez Republikę Amurską (2000). To tylko przykłady dla ilustracji zagadnienia.

Inne przykłady – mistrzowie drogi prawdy

Wzór osobowy mistrza drogi „homo creator nobilis”, jaki został opisany w humanistycznej teorii sztuk walki, dotyczy ludzi szlachetnych i twórczych, łączących mądrość z walecznością w imię dobra, wysoki poziom moralny i duchowy. Przykładami mogą być tutaj wybitny uczony (ale także lekarz, kanonik, obrońca zamku olsztyńskiego przed Krzyżakami) Mikołaj Kopernik

i wielki papież (także uczony i artysta) Jan Paweł II. W wielu krajach świata obydwu wybitnym Polakom poświęcono liczne walory pocztowe – znaczki, serie, całostki. Oto Roman Puchniarski [1979] opracował temat Kopernika w filatelistyce do lat 70. XX wieku. Kopernik pojawia się wciąż na znaczkach wielu krajów świata – od Kolumbii i Wenezueli po Chiny, od państw skandynawskich po kraje Afryki Południowej.

Wielki Papież także znalazł uznanie na walorach pocztowych wielu krajów. W największym jednak stopniu w swej ojczyźnie i w Watykanie. Dla upamiętnienia pierwszej pielgrzymki do polski Poczta Polska wydała serię 3 znaczków i odpowiednie FDC. Dwie okolicznościowe koperty FDC wydała wówczas także poczta Watykanu. W roku 1979 poczta watykańska wydała serię 6 znaczków poświęconych Janowi Pawłowi II. Z okazji drugiej wizyty w Polsce (1983) Ministerstwo Łączności PRL wydało kolejne dwa okolicznościowe znaczki i bloczek oraz kartki pocztowe ze znaczkiem emisji „Zabytki kultury” i kopertę ze znaczkiem o wartości 6 zł przedstawiającym Jasną Górę. W miejscowościach położonych na trasie pobytu papieża stosowano datowniki okolicznościowe [Nowości filatelistyczne 1983]. W roku 1990 ukazała się tu FDC ze znaczkiem 1000 zł na 70. rocznicę urodzin papieża z okolicznościowym stemplem, rok później FDC z okazji czwartej wizyty Jana Pawła II w Polsce itd. Wreszcie wspólną emisją Polski i Watykanu z roku 2004 są dwie całostki po 4 znaczki (o nominałach 1,25 zł) „Wizyty duszpasterskie Ojca Świętego Jana Pawła II w Polsce”.

Poczta Polska wielokrotnie „wykorzystywała” Wielkiego Papieża jako ambasadora naszego kraju. „Znaczki zawsze są ambasadorami swego kraju i wędrują po świecie bez żadnych ograniczeń; nie znają granic, kordonów, nie potrzebują nawet paszportów dyplomatycznych. Dlatego każde państwo przywiązuje do nich sporą wagę i stara się pokazywać to, co z powodów historycznych, politycznych czy gospodarczych – a turystyka to dla wielu ważne źródło dochodów – najbardziej warte jest spopularyzowania” [JK 2005]. Niemniej w innych krajach walory filatelistyczne z Ojcem Świętym są także wydawane, a powszechny szacunek dla wielkiego człowieka Drogi Prawdy powoduje zainteresowanie owymi walorami w skali globalnej⁶.

Podsumowanie

Wśród wyobrażeń na walorach filatelistycznych znajdujemy: 1) sztuki walki będące jednocześnie sportami walki (jak olimpijskie *jūdō* i *taekwondo* bądź pozaolimpijskie *karate* i *wushu*); 2) inne dzisiejsze dyscypliny olimpijskie o rodowodzie militarnym (np. szermierka, zapasy, boks); 3) folklor i sporty narodowe krajów Azji; 4) temat filmu sztuk walki; 5) dawne umiejętności z zakresu sztuki wojennej wojowników i rycerzy. Z kolei z historyczną sztuką wojenną łączą się takie kategorie, jak: 1) waleczni władcy i przywódcy, historyczni bohaterowie, 2) pisarze i postaci literackie, 3) zamki, fortyfikacje. Z drogą sztuk walki wiąże się także ideał szlachetnego i twórczego mistrza moralnej drogi, co zostało pokazane na wybranych przykładach.

Tradycje i dzisiejsze osiągnięcia sportowe poszczególnych krajów przekładają się na treści zamieszczone na znaczkach i innych walorach filatelistycznych. W szczególności poczty różnych krajów promują na znaczkach swe tradycje narodowe – także z zakresu sztuk walki. Swe narodowe sztuki i sporty walki przedstawiają na walorach pocztowych takie kraje, jak Filipiny i Riu-kiu (ojczyzna karate), Japonia i Korea, Chiny (Tajwan, Hongkong) i Mongolia, Tajlandia i Wietnam. Olimpijskie sporty walki jak gdyby częściej promowane były na znaczkach krajów „obozu socjalistycznego” – Korei Północnej, Mongolii, Wietnamu, Kuby, co może wynikać z upolitycznienia sportu w tych krajach. Całość tworzy wielkie bogactwo różnorodnych odmian tradycyjnych sztuk walki wręcz i władania białą bronią, sportów walki (zapasy *sumō* itp., boks tajlandzki, *jūdō* i *taekwondo*), odmian gimnastyki zdrowotnej (*taiji quan*), ćwiczeń z pogranicza rytuału i folkloru (łucznicstwo mongolskie lub starojapońskie), tradycji samoobrony i walki (style filipińskie, indochińskie), które łącznie – za sprawą filatelistyki – wchodzą w globalny obieg i uczestniczą w międzykulturowym dialogu.

⁶ Kolejne walory pojawiają się także pośmiertnie, jak stempel pocztowy na okoliczność przyznania Janowi Pawłowi II doktoratu *honoris causa* Uniwersytetu Rzeszowskiego (Rzeszów 1, 20.02.2006).

BIBLIOGRAFIA

1. Babut R. (1994), *Filatelistyka olimpijska i sportowa* [w:] J. Lipiec [red.], *Logos i etos polskiego olimpiizmu*, WN „FalP”, Kraków, s. 215–227.
2. Cynarski W.J. (2000), *Sztuki walki budō w kulturze Zachodu*, WSP, Rzeszów.
3. Cynarski W.J. (2002), *Proces globalizacji. Dialog kultur czy konflikt wartości?*, Instytut Europejskich Studiów Społecznych w Rzeszowie, Rzeszów.
4. Cynarski W.J. (2006), *Narodowe tradycje sportowe a globalizacja. Interpretacja socjologiczna* [w:] A. Andrusiewicz [red.], *Polska i jej wschodni sąsiedzi. Studia Wschodnioznawcze*, t. VII, UR, Rzeszów, s. 114–122.
5. Godlewski P. (2000), *Walka wręcz w tradycji kulturowej grup etnicznych Azji Zachodniej i Środkowej*, „Wychowanie Fizyczne i Sport”, nr 4, s. 97–103.
6. Gröer M. (1978), *Filatelistyka praktyczna* (II wyd.), KAW, Warszawa.
7. Haraburda A. (1982), *Sport – znaki poczty polskiej*, KAW, Warszawa.
8. JK (2005), *Ambasadorzy swojego kraju*, „Poczta Polska”, „GW”, nr 188, s. 11.
9. Metelski J. (1974), *Wszystko o znaczku*, „Horyzonty Techniki”, nr 5, s. 4–5, 20–21.
10. Myślicki A., Sękowski A., Żółkiewski S.J. (1983), *Katalog popularny znaków pocztowych ziem polskich 1983* (VIII wyd.), KAW, Warszawa.
11. Nowakowski W. (2004), *Sztuki walki na znaczkach pocztowych*, „Budojo”, nr 3, s. 40.
12. *Nowości filatelistyczne* (1983), „Relaks i Kolekcjoner Polski”, nr 7, s. 1.
13. Obodyński K., Cynarski W.J. (2003), *Asian martial arts in the process of global cultural exchanges* [in:] J. Kosiewicz, K. Obodyński [eds.], *Sport in the Mirror of the Values*, PTNKF, Rzeszów, pp. 119–130.
14. Obodyński K., Cynarski W.J. (2006), *Rugby jako sport walki*, „Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture”, t. 6, s. 92–99.
15. Puchniarski R. (1979), *Mikołaj Kopernik w filatelistyce* (wyd. II popr. i uzup.), KAW, Warszawa.
16. Smażák E. (2003), *Katalóg Slovensko 2002–2003*, ERVO, Bratislava.
17. Tokarski S. (2000), *Westernizacja, easternizacja, globalizacja – trudności reorientacji w nowej czasoprzestrzeni kulturowej* [w:] J. Zdanowski [red.], *Kultury pozaeuropejskie i globalizacja. Zderzenia*, Elipsa, Warszawa, s. 31–47.
18. Tokarski S. (2003), *Paradox of Martial Arts of Central Asia – Western Patterns of Expansion and Eastern Values* [in:] J. Kosiewicz, K. Obodyński [eds.], *Sport in the Mirror of the Values*, PTNKF, Rzeszów, s. 112–118.
19. Uhel J. (2005), *Šport vo výtvarnom umení* [w:] B. Hodaň [red.], *Tělesná výchova, sport a rekreace v procesu současné globalizace*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc (Czech Republic), s. 114–120.
20. Wierziński F. (1974), *Indiański pióropusz*, „Prasa-Książka-Ruch”, Warszawa.
21. www.PostBeeld.com (katalogi)

Key words: martial arts, sport, philately, stamps

SUMMARY

Problem and theoretical perspective: The aim of research was to explain the phenomenon of martial arts on philately values. The issue has been approached from the perspective of philately and the humanist theory of martial arts.

Material and methods: The research material has been mainly catalogue contents and own collection. The following methods have been used: analysis of the literature on the subject and analysis of the contents of the philately values (stamps, entities, FDC envelopes and samples), which have been complemented by historical and comparative reflection on military traditions and symbols of the ways of warriors from various cultures encrypted in those values.

Results and conclusions: Research results and conclusions may be formulated in the following way: Among the images on philately values we find: 1) martial arts being at the same time combat sports (like the Olympic jūdō and taekwondo or non-Olympic karate and wushu); 2) other contemporary Olympic disciplines of military origin (e.g. fencing, wrestling, boxing); 3) folklore and national sports of Asia; 4) the martial arts film; 5) old warrior's and knight's skills. In turn the following categories are connected with the historic art of war: 1) brave rulers and leaders, historical heroes; 2) writers and literary characters; 3) castles, fortresses. The ideal of a noble and creative master of a moral way is also connected with the way of martial arts, which has been shown on selected examples. Traditions and contemporary sportive achievements of given countries are expressed in the contents of stamps and other philately values. In particular postal services of various countries promote their own national traditions on stamps – also from the field of martial arts.